

Kirkeskipet – til Mikkelmesskonferansen- Kom tilbe med fryd!

Innledning

Barna var begynt å bli vant til det å komme til kirken, få bruke tid i kirkerommet og deretter samles og avslutte med lystenning og bønn. Jeg var den heldige som helt til slutt, og for første gang i løpet av halvannen time fikk si noe høyt: Velsignelsen! Herren velsigne deg og bevare deg... Og det var helt stille. All oppmerksomhet var rettet mot det som skulle skje. Det var akkurat som at tiden stoppet opp og jeg følte jeg hadde kontakt med hver enkelt av barna. Det var et magisk øyeblikk. Det var Den hellige ånd vil jeg si. Og så var stunda over, og barna ruslet ut av kirka.

En uke senere, var det siste gang vi var samlet. Og foreldrene fikk være med for første gang. Foreldrene er ikke vant til konseptet kirkeskipet. Foreldrene hadde fått beskjed om å være stille, men det var ikke lett. Barna ville også gjerne snakke med foreldrene sine. Da vi kom til slutten og jeg igjen skulle lyse velsignelsen, var det masse støy. Det var de voksne. De pratet med hverandre. De hadde tatt pause fra jobben med å være stille, fordi det var lystenning og de fikk bevege seg i kirkerommet. Jeg tror ikke noen hørte velsignelsen denne gangen.

Og jeg tenkte: Hva er det vi voksne gjør? Stiller oss i veien for Guds velsignelse over barna? Stiller oss i veien med alt vi tenker og bare må si høyt? Sånn at Guds velsignelse ikke blir hørt og Den Hellige Ånd får virke?

Det er selvsagt satt på spissen. Jeg tror ikke at Guds velsignelse ikke når fram til barna, men jeg blir oftere irritert på voksnes oppførsel i kirka, enn på barn.

Gjennom det jeg skal fortelle, skal dere få bli litt kjent med denne gudstjenesten som vi har kalt Kirkeskipet. Det er en gudstjeneste for barn fra 0-3 år. En gudstjeneste på de minste barnas premisser. Liturgien til denne gudstjenesten har blitt til sammen med barna. Vi har observert barna i kirken, og sett hva de gjør, hva de liker, hva som gir mening for dem. Også har vi smått om senn kommet fram til et fast mønster som vi gjentar hver gang. Gjentakelse er viktig for barn, de elsker det! Gudstjenesten varer i 1 ½ time. Det høres kanskje lenge ut. Det er ikke lenge for barna, men det kan kjennes lenge ut for de voksne som bare må sitte stille i kirkebenkene. Her er det nemlig et rollebytte, vi voksne får vær så god å sitte i ro under hele gudstjenesten.

Film

Før jeg sier noe mer, tenker jeg det er fint om dere har noen knagger å henge det jeg sier på, så jeg vil nå vise en film som viser deler av en slik gudstjeneste. **Snurr film – den tar 7 minutter**

Nå vil jeg bare fortelle kort gangen i gudstjenesten. Vi kjører denne gudstjenesten 4 torsdager og en lørdag både høst og vår. På torsdagene er det barnehager som kommer, på lørdager er det foreldre med barn:

1. **Nådehilsen** – i våpenhuset. Før barna kommer inn i kirka, kan de høre kirkeklokkene ringe. Det er en del av sanseopplevelsen, å høre klokkene kalle før de ser den store, flotte kirka. I våpenhuset blir de møtt av prest, korsbærer og et par andre voksne. De får hjelp til å kle av seg yttertøy og sko. Vi sørger for at langt hår er satt opp og prøver å unngå klær av fleece eller andre lett antenkelige materialer.
2. **Prosesjon** inn med alle barna, korset og presten samt to lekere. Dette er en fryd. Når musikeren hører at nådehilsen har blitt sagt, begynner han å spille. Ikke orgel – det blir fort for høyt og skremmende – men trekkspill, saksofon, gitar

eller annet. Dørene åpner seg og korset kommer til syne. Det er usikkert om det er barna eller korset som kommer først til alteret, men som regel er det barna. Noen løper, noen snubler, noen krabber, noen går, noen må fortsatt vente lenge før de tør å gå inn i det store kirkerommet.

3. **Fri lek** i kirkerommet i 20 minutter. Det er lek på prekestolen. Løping rundt alteret. «Roseseremoni»: der rosene på barnealteret blir båret fra alteret, plukket i biter og lagt i døpefonten. Døpefonten har fått skamler plassert ved siden av seg, slik at barna kan klatre opp. Det er veldig populært å stå der og leke med vannet. Det er hopping i trappa. Klatring på alterringen. Løping opp og ned midtgangen. Og noen liker best å ligge og se i taket.
4. **Båt** – vi har en imaginær båtlek med et imaginært måltid der vi bruker nattverdsordene. Alle er med og synger «Ro, ro, din båt». Mange barn og noen voksne tar plass i båten. Vi fisker. Vi får både store og små fisker. Så inviteres prest og korsbærer med inn i båten, og litt etter blir vi sultne. Da synges et bordvers og deretter leses eller messes innstiftelsesordene. Imaginære boller og vann deles ut. Er dette en lek? Eller er

det en nattverd? Det vi vet, er i alle fall at lek er alvor for både barn og voksne. Og nattverden som vi deler i høymessen på en vanlig søndag, kan også oppfattes som en slags lek.

5. **Fri lek** i kirkerommet 20 min igjen!
6. **Sang** – vi samles og synger en salme. Vi har brukt «Mariasalmen», den står ikke i salmeboka, men både tekst og noter står i boka vi har gitt ut. Som regel synges første vers av en solist, og deretter synger vi tre vers sammen. Barna er små, så det er vi voksne som synger til dem. Da samles vi nedenfor kortrappa, og sitter på gulvet der. Prøver å få samlet alle der før lystenning.
7. **Lystenning:** Vi henter ned to store lys fra alteret. Barna får kubbelys. Så kommer de til lys-tennerne, får lyset sitt tent til ordene: «Kristus er verdens lys. Han skal også være ditt lys.» Deretter bærer barnet lyset og setter det ned på en speilflate. Kubbelysene som blir tent er passe store til små barnehender. De er av 100% stearin, for det er ikke like varmt som blandingsprodukter. Alle barn blir fulgt og passet på. Vi tenner lys til det ikke er flere lys igjen.

8. **Velsignelse**

9. **3x3 klokkeslag**

10. **Resesjon** ut med vannseremoni. Vi leker at vi henter vann fra døpefonten. Så bæres to boller vann ned til utgangen i en prosesjon etter korset. Så følger barn og voksne etter, og får tilbud om å tegne et kors i hånden med vannet. Med korset får de også ordene «Gud går med deg».

Det var gudstjenesten, nå vil jeg si noe om..

Barnas Katedral og bakgrunn for Kirkeskipet

Lademoen kirke er i ferd med å virkelig bli Barnas Katedral. Vi vet ikke helt hva det betyr ennå, vi jobber med saken. Vi er nå også i ferd med å se på selve bygningen, hva kan vi gjøre for at ei 120 år gammel kirke kan oppleves velkommen for barn?

Noe av det første vi gjorde i Barnas Katedral, var å starte arbeidet som endte opp med denne gudstjenesten som vi kaller for Kirkeskipet. I 2018 fikk vi trosopplæringsprisen for dette, og juryen skrev blant annet: «trosopplæringsprisen 2018 går til et arbeid som tar på alvor barn som troende, spirituelle mennesker. De har utviklet en gudstjeneste som ønsker å ta barns rett til medvirkning og barns spiritualitet på alvor. Barna får møte kirken på sine egne premisser. Det gis rom for deres erfaringer, og barna får utvikle sine egne rituelle

trosuttrykk. Menigheten har funnet en form for en gudstjenestefeiring hvor barna får uttrykke seg selv, tro, tvil og tilbedelse».

(Kiomitéuttalelse Trosopplæringsprisen)

Starten

Da vi starta arbeidet med Barnas Katedral, var det første vi gjorde å hente inn kompetanse. Vi hadde interne foredrag om barneteologi av blant annet Dagny Kaul, Sturla Sagberg, Ragnhild Steinholt og Arne Bakken.

Det neste vi gjorde, var å lage et lite forskningsprosjekt med små barn i kirkerommet. Dette prosjektet bygde på et allerede utført prosjekt med Ragnhild Steinholt, så hun ledet deler av arbeidet. Vi inviterte barnehager. Vi satt rolig og observerte hva de gjorde i kirka. Etterpå delte vi våre observasjoner med hverandre. Det var et nitidig og saktegående arbeid. For å være ærlig: vi ble litt lei!

Tar vi barn på alvor, bør vi ha en dyp respekt for barn. Ragnhild Steinholt spør: Hva vet vi om hva 1-åringen trenger? Når spurte vi sist? Barnet kan ikke svare, men det kan vise oss. Og barnet viser oss at det har behov

for å være i nærheten av det hellige. Barnet er fullverdig medlem av menneskeheten og innehar menneskerettigheter som andre mennesker. Det gjelder også små barn på 0-3 år

Hva observerte vi? Her er noe av det jeg har notert i notatboka mi under observasjoner i 2015.

- Stor glede på vei inn. Overraskende blick da de fant blomster på alteret.
- Mye ligging på gulvet og se i taket. Barnealteret ble tømt i dag også.
- Barna henter mat i døpefonten som bringes til båten og de som sitter der og spiser.
- Mye stillhet denne gangen, annerledes stemning, en lyttende stemning.
- En gutt tok av seg på beina foran alteret.
- Ei jente kneler i trappa og bøyer hodet før hun går mot alteret.
- Barna oppdaget fisken på bildet ved døpefonten og stjernene i taket.
- Barn som løper opp og ned midtgangen og rundt alteret.
- Barn som kravler opp på prekestolen.

En barnehageansatt hadde notert: «Barna er seg selv i kirka. Noen er nesten friere og gir mer av seg selv enn i barnehagen. De bruker hele rommet, finner kriker og kroker. Ei kilte seg fast ved orgelet!»

Dette var starten på arbeidet med barn i kirken, etter hvert ble dette til Kirkeskipet. Da vi starta, var det så å si 0 barn i kirka, bortsett fra noen skolebesøk og barnehagebesøk i løpet av året.

Jeg tror alle vi som var med i prosjektet, både ansatte og noen frivillige, ble forandret på et vis. Det skjedde noe med tankemåten vår, vi ble mer samkjørte, mer presise i formuleringene våre, vi ble sikrere. Det er farlig å si at vi endret holdning, for da høres det ut som vi hadde en dårlig holdning fra før.

Men denne blandingen av å observere barn i kirka og samtidig få foredrag og diskusjoner rundt barneteologi, var en nyttig og endringsskapende prosess.

Hva var det som endret seg?

Det er ikke så enkelt å si, men noe av det som endret seg var kanskje synet på hva en kirke kan brukes til. Vi som er voksne har lært at det bare er vigslede personer som kan bevege seg innenfor alterringen under en

gudstjeneste. Nå må vi sitte å se på at blomstene på alteret rives i småbiter, alterringen brukes til turnapparat og døpefonten brukes til vaskefat.

Tilsynelatende.

For det er kanskje noe helt annet som foregår sett fra barnets perspektiv.

Og endringen inni meg handler kanskje om akkurat det: å forstå at her foregår det noe som jeg ikke riktig ser og forstår, men som tydeligvis er viktig for barnet!

Nå vil jeg si noe om mitt møte med Barneteologi

Dagny Kaul er kjent for sine tanker om barn og teologi – barneteologi. Hun regnes som barneteologiens mor i Norge. Hun snakker mye om troen på at alle barn er født med et forhold til Gud. Hun er svært opptatt av at barnet er fraværende i kirkens troslære. Barn blir nærmest sett på som uferdige voksne. Barnet var heller ikke til stede i skapelsesberetningen og hadde ingen plass i paradiset.

Kaul har hele tiden vært svært opptatt av barnets rettigheter som fullverdig menneske, og mener vi som kirke mangler noe viktig. For å finne en god vei å gå i dette arbeidet, sier hun at vi må se på Jesu forhold til barnet som menneske, og peker på det såkalte barneevangeliet i Markus 10, 13-16: 2De bar små barn

til ham for at han skulle røre ved dem, men disiplene viste dem bort. Da Jesus så det, ble han sint og sa til dem. «La de små barna komme til meg, og hindre dem ikke! For Guds rike tilhører slike som dem. Sannelig, jeg sier dere: Den som ikke tar imot guds rike slik som et lite barn, skal ikke komme inn i det» Og han tok dem inn til seg, la hendene på dem og velsignet dem.»

Dagny Kaul sier at det er viktig at Kirkeskipet som gudstjeneste anerkjenner barnet som fullverdig «neste» for voksne, og omvendt: den voksne blir fullverdig først i relasjon til barnet som sin «neste». Dette sier hun i lys av Jesus sin sammenfatning av religionen: Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand ... og elske din neste som deg selv. (Matt. 22, 37-39)

Da Dagny Kaul snakket til oss om barnets rettigheter og den kristne troslæres syn på barn, begynte mitt diakonale hjerte å banke hardt. Det å forholde seg til sin neste, peker også i diakonal retning.

Dagny Kaul peker på viktige bibeltekster: å elske sin neste, og spørsmålet: hvem er min neste? Som diakon hadde jeg vært i kontakt med dette før. Om ikke i denne formen og med denne målgruppen, så handler dette

om mennesker som blir satt utenfor, ikke blir regnet med, ikke får ta del på egne premisser. Dette er beskrevet i diakoni-litteratur og i Plan for diakoni.

Kaul snakker jo her om kjærlighet. Og kjærlighet er vel kjernen i vår tro. Hva var vel troen eller kirka uten kjærlighet?

Hva var diakoni uten kjærlighet? Det blir jo helt meningsløst.

Plan for diakoni presenterer denne visjonen: «Guds kjærlighet til alle mennesker og alt det skapte, virkeliggjort gjennom liv og tjeneste.»

Vi sier at diakoni er kirkens omsorgsarbeid, den er evangeliet i handling. Også beskriver vi 4 uttrykksmåter: nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet.

Dagny Kaul er veldig på linje med Kirkenes Verdensråd sitt ressursdokument «Kirkens ansvar for barns rettigheter» som kort oppsummert sier at barna «skal være aktive bidragsyttere på egne premisser i alle deler av det kristne fellesskap og liv». Stikkordene de bruker i ressursdokumentet er: «Lytt til barn. Beskytt barn. Ta vare på jorda»

Alle vi som jobber med diakoni er opptatt av å se. Vi skal se «nøden». Vi skal se den som faller utenfor, den som er syk og fattig.

Ser vi barn i våre kirker?

Ja, vi ser dem, og vi lager mange tiltak for dem.

Men ser vi det barna ser?

Greier vi å innta deres posisjon og virkelig se?

Vi kaller det «barneperspektiv». Det er mange som snakker om barneperspektiv i dag, og vi synes kanskje ordet blir litt forslitt. For hva mener vi egentlig med barneperspektiv? Noen skiller mellom ordet barneperspektiv og barnets perspektiv. Da rommer ordet barneperspektiv en voksen sin forståelse og tolkning av hva som er best for barnet.

Barnets perspektiv refererer da til barnets egne synspunkter, følelser og opplevelser. Da handler det om å anerkjenne barnet som aktiv deltaker i sin egen livssituasjon.

Jeg tror nok disse to begrepene blir brukt litt om hverandre, og at det er viktig at vi vet hva vi snakker om når vi bruker begrepene.

Det er i alle fall vår store oppgave i Barnas Katedral: Å se med barns øyne såpass godt at barnet opplever at vi faktisk ser riktig. Det er vanskelig. Kanskje umulig. Dagny Kaul var opptatt av at barnet måtte få være subjekt og ikke objektiviseres. Barnet må sees på som fullverdig.

Spiritualitet

I Barnas Katedral har vi også vært opptatt av barns spiritualitet. Her fikk vi input av **Sturla Sagberg** som snakket til oss om spiritualitet, om barns spiritualitet. Er barn spirituelle i seg selv, eller er det bare noe vi kan lære dem? Vi trengte å fordype oss mer i dette, og leste og diskuterte emnet.

Vår tidligere sokneprest Hilde Rosenkrantz oppsummerer det enkelt slik: «Spiritualitet er like normalt som det å puste. Det handler ikke om noe ekstraordinært, og det handler ikke om å være flink eller om noe en skal beherske, men om å være. Spiritualitet er en medfødt evne, som kan stimuleres eller hemmes.»

Vi bruker kroppen til å puste. Vi kan ikke gjøre det med intellektet eller med ord. Det går ikke an å puste med en app!

Men mest av alt har vi lært av å se små barn innta kirkerommet. Små barn bruker ikke så mange ord. Og heller ikke app. De uttrykker seg gjennom kroppen, og dette kan vi observere. Det er svært interessant å snakke med barnehagepersonell som kjenner barna godt. De sier nemlig at barna oppfører seg helt annerledes i kirkerommet enn andre steder. Hva er det? De kan hoppe og springe, men de kan også ligge på ryggen og meditere eller hvile på alterringen. De kan leke og være ivrige på hverandre, men når vi kommer til lystenning, er det noe annet som skjer: de blir stille, konsentrerte og alvorlige.

Filosofen Maurice Merleau-Ponty er opptatt at vi er kropp, og at dens bevegelser hjelper oss å forstå verden og empatisk forstå andre mennesker og oppfatte andre mennesker som egne subjekter. Jeg tror nok barna også er helt nødt til å bruke kroppen sin til å gjøre seg erfaringer med kirkerommet og relasjonen til Gud.

Kanskje har vi noe spirituelt å lære av barna her?

Er det noe her som vi lengter etter som gjør at flere prøver ut for eksempel yoga i gudstjenesten? For min del opplever jeg det som en voldsom forsterker når jeg får anledning til å bruke kroppen min ved for eksempel

å strekke hender eller legge meg ned for å uttrykke meg i bønn.

De av oss som har vært liturger ved gudstjeneste, vet noe om dette. For vi bruker da kroppen vår mer eller mindre. Kroppsspråket i liturgien bruker vi til å uttrykke oss, ofte mens resten av menigheten sitter stille og ser på. Det er mye kjedeligere å være menighet enn liturg.

Hva kan Kirkeskipet lære oss om diakoni?

Å se et annet menneske i diakonal betydning, handler om å forsøke å se mennesker med Jesu blick. Det handler om å ta innover seg at Jesus ville ta imot den som var syk, fattig, svak, feil, kvinne, barn. Han hadde alltid et blick for de som var utenfor.

Kirkeskipet handler om å inkludere barn.

Og det utfordrer oss voksne, for denne gudstjenesten er slik at alt er snudd på hodet: for barna er aktivt deltagende mens vi voksne må øve oss på å ha det kjedelig: sitte stille og vente. Kan vi greie å tro at det som skjer her er like viktig som når det er vi voksne som driver fram liturgien i en vanlig høymesse? Har vi et menneskesyn som viser seg slik at vi tror barnas møter

med hverandre og med Gud er like viktige som når vi voksne er i sentrum? Og er det slik at våre holdninger viser seg i praktisk handling ved at vi venter med å sjekke telefonen, ta bilde, snakke med sidemannen – slik at hovedpersonen, barnet, skal få tid og rom til å utfolde seg?

Stikkordet er «Inkluderende fellesskap». For hvis fellesskap skal være inkluderende, må alle få lov til å skinne. Ikke alle på en gang, men i Kirkeskipet er det barn fra 0-3 år som skal skinne.

Så små barn har ikke en stemme, de kan nesten ikke snakke.

Men de kan uttrykke seg.

Og nå skal jeg sitere Rune Rasmussen som hadde en dag med oss diakoner i Nidaros den 30. januar i år. Han sa nemlig noe som jeg har lagt meg på minne, og som jeg synes passer i mange sammenhenger, også når det gjelder barn: «Mangfold gir deg en plass ved bordet. Inkludering gir deg en stemme ved bordet. Tilhørighet skapes når din stemme blir lyttet til og tatt på alvor.»

Da er vi tilbake til det som kan kalles barneperspektiv eller barnets perspektiv. Jeg håper at vår måte å slippe barna til, kan skape en opplevelse av tilhørighet.

I Kirkeskipet er vi ute etter en diakonal holdning, ikke bare en praktisk tilrettelegging. Det handler om hvordan vi møter mennesker generelt som hele mennesker. Også barn. Som Martin Buber sier, vi må forholde oss til andre uten fordommer og uten å behandle den andre som et objekt, en ting.

I psykisk helsearbeid kan en slik holdning kalles «ikke-vitende-posisjon», der hjelperen bestreber seg på å nullstille seg selv og være åpen og ikke la det man vet eller tror man vet fra før få prege dette unike møtet. Å være bevisst på sin holdning til den man møter – for eksempel barnet – gir plass til undring og utfoldelse, og jeg tror det må til for å gi plass for Den hellige ånd, eller Gud om du vil!

Det krever øvelse. Voksne mennesker trenger å øve på å oppføre seg annerledes enn vi har lært, tenke annerledes, snakke annerledes. Slik øver vi også opp vår diakonale holdning. Som voksne, veldig store mennesker, har vi makt. Vi har definisjonsmakt og vi har

makt til å ødelegge mellommenneskelige møter. Vi har også makt til å forstyrre barnets møte med Gud.

Hva gir barna oss voksne?

Noe av det vanskeligste med Kirkeskipet, er for oss voksne å sitte stille. (Det har jeg sagt mange ganger nå).

Personlig så elsker jeg å være med små barn, og får så lyst til å leke med dem, snakke til dem, ta dem opp på fanget. Men nei, dette er deres tid med Gud. Det er en gudstjeneste. Jeg må sitte stille.

Samtidig: Å starte dagen med å sitte stille i et kirkerom der jeg kan be, tenke, la tankene flyte og bare se på barn som har en fin stund er berikende. Og tankene kan spinne rundt det jeg ser, gi inspirasjon og lærdom om Gud og tro:

- Når barna springer jublende inn i kirkerommet etter å ha fått nådehilsen i våpenhuset, gir det meg tanker om både nåden, kirkerommet og Gud.
- Når ett barn puffer vekk et annet ved døpefonten for å få bedre plass, gir det meg tanker om hvorvidt jeg stenger veien for noen?
- Når et barn trøster et annet barn som har falt
- Når det blir musestille under velsignelsen

- Når barna ikke vil forlate lysteningsstedet når gudstjenesten er ferdig

Alt dette er anslag til gode refleksjoner i et kirkerom tidlig en torsdags morgen. Det handler først og fremst om å senke skuldrene og være til stede i nået. Vite at det jeg gjør nå, er kjempeviktig. For barna trenger oss der i kirka. Men de trenger ikke å bli forstyrret i sin tilbedelse.

Samtidig trenger vi barna og deres perspektiv. Det var jo det Jesus sa, at vi må bli som barn. Det er barna som har laget denne gudstjenesten ved å vise oss hvordan de vil bruke kirkerommet. Det er små barn på 0-3 år som sitter inne med kunnskap som vi kanskje ikke forstår. Men vi ser at det er noe som skjer, vi aner at Gud er til stede. Og vi lærer masse av barna! Så her er det en hellig gjensidighet som er noe av kjernen i dagens diakoni: Menneskesynet har foretatt en dreining. Det har gått fra troen på at det finnes noen store, sterke, rike mennesker som kan hjelpe noen små, svake og fattige. Nå tror vi alle mennesker har noe å bidra med, at vi kan lære av hverandre og at i diakonien er vi vekselvis mottaker og giver. Det gjelder også de minste.

La meg derfor ta med noen ord av den polsk-jødiske barnelegen Janusz Korcak (egentlig Henryk Goldszmit), født i 1878 og døde i 1943 i Treblinka.

Han var opptatt av at vi skal se våre medmennesker- også de små- på en ny måte. Han jobbet med barns rettigheter, og drev et barnehjem. Han brant for arbeidet med disse barna, og til slutt fulgte han barna helt til det siste, og døde sammen med dem i Treblinka

Dere sier:

Det er slitsomt å omgås barn.

Det er riktig.

Dere legger til:

Fordi man må senke seg til deres nivå, bøye seg, krøke ryggen,

Gjøre seg liten.

Men der tar dere feil.

Det er ikke det som er det mest slitsomme. Det er snarere det

faktum at man må heve seg slik at man når opp til deres følelser.

Strekke på seg, gjøre seg høyere, stille seg på tå.

For ikke å såre dem.